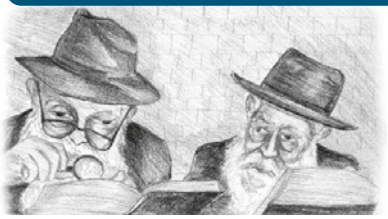
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מקץ ■ נר רביעי ■ כ"ז כסלו ה'תשפ"ג ■ 21.12.2022 ■ גליון מס' 714

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בכפי עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

נר חנוכה כבתה אין זקוק לה
הראי"ה בספרו "עין איה" (שם) מסביר את ההבדל בין נר שבת לנרות חנוכה...
המשך בעמ' 2

מדוע לגבי נרות חנוכה יש חשד בשני פתחים, ולגבי בית הכנסת אין?
בקובץ הנפלא והבהיר "האיחוד" שמוציא לאור הגה"ח הרב יהודה...
המשך בעמ' 3

כל עמלי
כשיוסף זוכה לצאת מבית האסורים ולעלות למלוכה, הוא נושא לאשה...
המשך בעמ' 5

שו"ת חורף
אם יבוא משיח צדקנו במהלך ימי החנוכה, האם נעבור אז להדליק בסדר של 'פוחת והולך'?
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת
חמש תמורת חמש
עשר שנים המתינו הזוג שפיצר לזכות בילדים. כאשר זה הגיע, אחרי עשר...

נרות באפלת היער
שמחת תורה בבית מדרשו של הרבי, הרב שלום דובער מליובאוויטש...
המשך בעמ' 7

שביבים
המשך בעמ' 9

לקנות חזקת כשרות
"הרעותם אשר עשיתם" מקשה אור החיים הקדוש, אחר שאמר הכתוב...
המשך בעמ' 11

החג הייחודי ליהודי טוניסיה
"עיד אל בנאת" - חג הבנות חל בראש חודש טבת, בעיצומם של ימי...
המשך בעמ' 12

תורה מול חכמה

/ הרב יוסף גערליצקי - שליח הרבי מליובאוויטש לתל אביב-יפו ורב מרכז תל אביב

חודש כסלו הוא חודש של אור. במשך הדורות אירעו בו ניסים רבים שהביאו אורה ושמחה לישראל.

הפעם נתעכב על משמעותו ותוכנו של החג שסדרו והלכותיו נקבעו ע"י חז"ל בתקופת הבית השני, חג החנוכה.

סיפורו של חג החנוכה מפורסם: היה זה כאשר מלכות יון הרשעה השתלטה על בני ישראל בארץ הקודש, במגמה "להשכיחם תורתיך ולהעבירם מחוקי רצוניך". החשמונאים הכוהנים יצאו למלחמה נגדם, במסירות נפש, ולמרות שהיו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גיבורים - עזר להם הקב"ה והתגברו על היוונים והצליחו לטהר את בית המקדש והארץ כולה מידם. נוסף על כך: כשנכנסו היוונים לבית המקדש, טימאו את כל השמנים שבהיכל, וכשבית המקדש נגאל ע"י המכבים, והיה צורך להדליק את המנורה בשמן טהור, לא נמצא אלא "פך אחד של שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול" ולמרות שהכמות שבו לא הספיקה אלא ליום אחד - נעשה נס והשמן הספיק לשמונה ימים. ולשנה האחרת "קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

את נס החנוכה אנו חוגגים בהלל והודאה ובהדלקת נרות. כל ביטויי החג הן המילוליים (הלל והודאה) והן המעשיים (הדלקת נרות חנוכה) נועדו בעיקר להביא אותנו לחוויית הנס, ובמיוחד - להתבוננות במשמעות הנס, ובלקחו לכל הדורות. אם כל מצווה נועדה, בין השאר, לתת לנו לקח והוראה לחיי יום יום - ודאי שכך גם במצוות החנוכה, שכן לימדונו חז"ל כי "נרות חנוכה אינם בטלים לעולם", דבר המורה על נצחיותה של המצווה ונצחיותה של ההוראה המעשית הצפונה בה.

כדי שנוכל להפיק את הלקחים המדויקים וההוראות המפורטות עלינו ללמוד ולשים לב לפרטים השונים בנס חנוכה ובנרות חנוכה.

הבה ונבדוק, ראשית, מה מסמל לנו הנר. שהרי, כפי שמשמע מדברי חז"ל, עיקר הנס היה נס פך השמן (ולכן, למרות שהיו עוד ניסים בחנוכה, כגון נס ניצחון המעטים, נקבע ציון התאריך דווקא על ידי הדלקת נרות, שמונה ימים).

ובכן הנר מסמל, בין השאר, את אור השכל. נאמר: "החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך", שכן מי שחונן בשכל וחכמה הרי הוא כמי שדרכו מוארת לפניו והוא יודע לאן לפנות ואיך ללכת. לא כן זה שלא חונן במידה מתאימה של חכמה ובינה, ואינו יודע כיצד ללכת, - הרי הוא כמגשש באפילה.

היוונים היו מפורסמים, כידוע, בחכמתם והשכלתם. תרבות יון והפילוסופיה היוונית זכורות לעולם ברמתם הגבוהה. זו הייתה הסיבה שתרבות זו קסמה כל כך לצעירים מבני עמנו, המתייוונים, שהסתנוורו מן היופי והחכמה שבתרבות זו, עד שהתפתו לזנוח את דרך היהדות ולהיגרר אחרי היוונים במאמציהם לעקור את התורה ואת המצוות. האם פירוש הדבר הוא, לפי זה, שגם אצל היוונים היה "אור"?!

ברם, חז"ל אמרו: "אם תאמר חכמה יש בגויים - תאמין, תורה יש בגויים - אל תאמין". יש הבדל עצום ותהומי בין התורה, שעליה נאמר "היא חכמתכם ובינתכם", לבין החכמה של הגויים.

ההבדל היסודי הוא בכך שהחכמה היוונית הגויית, בנויה כל-כולה על שכל אנושי, ואילו התורה היא שכל אלוקי. כתוצאה מכך - החכמה הגויית, אין לה השלכות על המוסר ועל ההתנהגות. כיון שמקורה של החכמה הזאת הוא האדם עצמו, על רצונותיו ועל יצריו, אין בכוחה להשפיע על האדם ולהביאו לידי התגברות על מאוויו ושאיפותיו, גם על התאוות השפלות ביותר.

לעומתה - התורה, שמקורה היא למעלה מן האדם עצמו, הרי היא, מדריכה את האדם ומניעה ומסייעת לו להביא את הדברים לידי ביטוי מעשי בחיי יום יום, מכאן המושג "תורה", מלשון 'הוראה'. כיון שהתורה

היא חכמה אלוקית, מקבל אותה האדם גם כשאינו מבין אותה עדיין בשכלו האנושי, והוא מבצע את ההוראות שבה מתוך הסתמכות על מקורה העליון האלוקי. הוא יודע שהדבר בא ממקור שהיא למעלה משכלו, והוא מכניע את עצמו לקדוש ברוך הוא.

היוונים, וגרוריהם המתיוונים, רצו שבני ישראל יראו גם את התורה כחכמה אנושית, ומבלי שישפיע הדבר על חיי היום יום. "חכמה ושכל- כן, תורה ומצוות - לא" - זו הייתה סיסמתם. לכן נאמר על היוונים שביקשו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". הם רצו להשכיח את הנקודה שהתורה היא "תורתך" תורתו של הקב"ה, ושכל מהותה היא - תורה, הוראת דרך. כמו כן הם רצו להעביר ולבטל את "החוקים", כלומר - אותן מצוות שהן בבחינת חוק אלוקי, ושאינן מובנות בשכל אנושי.

לפי זה - ה"אור" שהיה ליוונים, אור השכל והחכמה, היה אור שאינו מאיר. כי כשלא משתמשים באור כדי לדעת את הדרך הנכונה ולצעוד בה, אין האור ממלא את תפקידו, והרי הוא כנר כבוי, או הליכה עם נר בעיניים עצומות וכלא היה.

זוהי המשמעות הסמלית של "טמאו את השמנים" הם היו מוכנים להשאיר שמן להדליק בו, כביכול, את המנורה, אך השמן היה טמא, חכמה בלי תורה. שכל בלי ביטוי מעשי.

משום כך מצווים אנו בחג החנוכה לא רק להדליק אור שמונה ימים, ובכך לחגוג את טהרת האור, ואת הנס העל-טבעי, אלא גם להדליק את האור 'משתשקע החמה, ובפתח ביתו מבחוץ'. כלומר, עלינו להאיר גם את החושך של העולם בחוץ, בחיי היום יום. עלינו להביא את האור לידי ביטוי מעשי גם בחיי החולין, ובעיקר - משתשקע החמה, כששוררת אפילה, ואנשים אינם יודעים את דרכם. אז עלינו להדליק את אור התורה, כתורת חיים המורה דרך לכלל ולפרט בחיי יום-יום, גם בחוץ וגם בחושך השורר ברחוב.

נס חנוכה הושג ע"י מסירות נפשם של החשמונאים. רק בכוח עבודה במסירות נפש, הליכה בדרכי ה' בלי חישובים ושיקולים שכליים, אפשר להאיר את חושך העולם.

כך ניתן להאיר לא רק את הבית, ולא רק את המשפחה והסביבה הקרובה, כי אם גם את הרחוב כולו ואת האפילה השוררת בו, ב"נר מצוה ותורה אור" ונצליח להשפיע לא רק על עצמנו ועל בני ביתנו, כי אם גם על כל מי שמתאפשר להביא אליו את האור האלוקי של התורה והמצוות, לקרבו למקורותינו, אל תורת ה' ואל חוקי רצונו, ואז נזכה לקיום היעוד: "כי אתה תאיר נרי, ה' אלוקי יגיה חשכי" בגאולה האמיתית והשלמה, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(נערך מתוך שיחה של כ"ק הרבי מליובאוויטש)

נר חנוכה כבתה אין זקוק לה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הראי"ה בספרו "עין איה" (שם) מסביר את ההבדל בין נר שבת לנרות חנוכה לא רק בתחום המעשי אלא גם לסמלים שכל אחד מהם מייצג: השבת מייצגת את האוטנטיות היהודית היא כולה יצירה אלוקית שנקבעה כאות וברית בין הקב"ה לכנסת ישראל, נר השבת מורכב בשני חלקים משמן ופתילה - השמן מסמל את התורה כמו שאומרים במדרש (ויק"ר פר' ג): "ואין שמן אלא תורה" ואילו הפתילות המאפשרות לשמן להאיר הן מסמלות את המצוות המביאות את אור התורה למציאות הממשית. באורה הזו שנר השבת מסמל אותה אין בה מקום לפשרות, לכן בהדלקתה צריך להקפיד שגם השמנים וגם הפתילות יהיו באיכות משובחת, כדי שיאירו יפה ויתמידו בהדלקתם. ואכן בהיסטוריה שלו הצליח עם ישראל לשמר את אור התורה בכל מסלולי החיים שלו ובכל מצבי החיים, והבטחת התורה "כי לא תשכח מפי זרעו" נתקיימה בעם ישראל גם בשעותיה הקשות. אלא שבימי נדודיה בגלות על ידי התערבותה בין הגויים נשמעו בבית יעקב דעות רבות הנשאבות מחכמת האומות והיה חשש שמפני השפלות הלאומית ימשך היהודי אחרי הדעות המפורסמות בין אומות העולם ששעתן מצלחת אבל אינן יותר מאשר "אומדנות ונטיות לב אנוש", וככל שיתפרסמו ויתפשטו הדעות הללו בישראל הן עלולות למשוך אחריהן רבים ולהרחיקם מגבול ישראל, וכאן עומדת בפני חכמי הדורות הדילמה איך צריך לנהוג עם התופעה הזו, האם להתעלם ממנה או אדרבא למצוא להן סמך גם מהמקורות שלנו?

על כך כותב הראי"ה: "אם לא היו [הדעות המתחדשות] כלולים באור תורה היו רבים מחלושי הדעות נסוגים מאחרי תורת ה' בשביל הבלי נכר. על כן יד ה' הכינה לשמור כללות האומה שיהיה פנים בחכמתה ליתן מקום גם כן לאותן הדעות המפורסמות ומוצלחות בשעתן". כלומר לא לדחות את הדעות הללו - אבל הפתיחות לדעות המפורסמות שבאומות העולם והמוצלחות בשעתן אינה יכולה להיעשות בקלות דעת אלא כשאנו באים לתת להן מקום במרחב החיים הדתיים עלינו לנהוג בזהירות רבה, ואם גם אנו מסכימים לאמץ אותן רק כדי להגן על חלושי הדעת מפני זרמי הזמן. בה בשעה עלינו להתנהג עמן בשתי מגבלות: האחת, "כבתה אין זקוק לה" - אין עלינו החובה לשמר אותן בכל מקרה, ולכן כאשר יכבה אורן (כלומר שוב לא יהיו מקובלות במרחב הציבורי) אין אנו זקוקים עוד לקיים דבריהם. והמגבלה השנייה: "אסור להשתמש לאורה" - שגם כאשר אנו נותנים מקום לדעות המחודשות בשעתן, חלילה להסיק מהן מסקנות להתנהגות מעשית ולשלוח יד במעשים שהם לפי התורה ולשנות אותם לפי רוח הזמן. אלא יש להשתמש בהן רק בתור רעיון המעורר ומניח את הדעת לשעה. את הרעיון הזה לומד הראי"ה מנרות חנוכה: שאנו משתמשים בהדלקתם גם בשמן שאינו צלול וטהור ובפתילות שאינן מושכות אחריהן את האור, מפני שנרות חנוכה הם נרות שעה, שאנו עושים זאת זכר לניצחון היהדות על ניסיון היוונים להשתלט ולכלות את התורה והמצוות מישראל.

את הרעיון הזה של הראי"ה על נרות חנוכה יש ליישם גם במציאות ימינו, כך היה בעבר כאשר ה"סוציאליזם" שטף את העולם ורבים

מצעירי ישראל נמשכו אחרי מחשבת הסוציאליזם שכבשה גם אותם, ואז כתשובת המשקל היו רבים מחכמי ישראל שהוכיחו לאותם צעירים שאת מה שהם מבקשים יוכלו למצוא במחנה ישראל וגם בתורה יש רעיונות סוציאליסטים כמו השמיטה וכדומה, וכל זאת כדי שאותם צעירים לא יינטשו את עמם ותורתם לגמרי. ואחר שהסוציאליזם פשט את הרגל תפסה את מקומו ה"דמוקרטיה" ואבירי הסוציאליזם של אתמול הפכוה היום לחביבת הציבור, [והגם שלא כולם מעלים אותה על נס. די להביא את אשר כתב ביומנו (חלק א, 21 ביוני 1895) ד"ר בנימין זאב הרצל, (הוגה רעיון הציונות המדינית ומייסדה של ההסתדרות הציונית העולמית שרבים מחסידי הדמוקרטיה של היום רואים בו את מנהיגם) את הדברים הבאים: "אני מתנגד לדמוקרטיה, מפני שאיננה יודעת מדה, הן כשהיא מהללת והן כשהיא מחללת ומביאה לידי פטפוטי פרלמנט, ולסוג המכוער של פוליטיקאים רודפי בצע ... הדמוקרטיה היא שטות מדינית היכולה להתקבל רק על לב ההמון בשעת התרגשות של מהפיכה"]. כוונתו של ד"ר הרצל היא שה"דמוקרטיה" יכולה להיות נשלטת ע"י "פוליטיקאים רודפי בצע" שהשיגו את שלטונם בדרכי רמייה, שקנו שלטון בכסף, ואחר קבלת הכוח הם מתכחשים להצהרות קודמות שלהם ולעשות בשם "הדמוקרטיה" ככל העולה על רוחם, ולפעול בניגוד לדעת שולחם. עם זאת כדי לא להרחיק את חסידי הדמוקרטיה המקובלת היום בציבור יש מקום גם למצוא לה סמוכים במקורות היהדות, כדי לא להרחיק את חסידיה מהיהדות. אך גם כאן עם כל הפתיחות הזו יש לנהוג גם בה בשתי ההסתייגויות של נר חנוכה: א. "כבתה אין זקוק לה" כלומר אם ביום מן הימים גם היא תתחלף ובמקומה תבוא שיטה חדשה שתהיה חביבת הציבור, אז אין אנו זקוקים לשוב לשקם את הדמוקרטיה ולהשיבה לקדמותה. ב. כל עוד הדמוקרטיה שולטת בדעת הציבור "אסור להשתמש לאורה". כלומר אין לעשות בה שימוש מעשי, להסיק ממנה מסקנות מעשיות הסותרות או מתנגדות לאורה של תורה - אלא רק לקחת ממנה את החיובי שבה ולאמצו באותה שעה, מבלי לפגוע בשום הלכה או עקרון של התורה.

מדוע לגבי נרות חנוכה יש חשד בשני פתחים, ולגבי בית הכנסת אין?

/ הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א*

בקובץ הנפלא והבהיר "האיחוד" שמוציא לאור הגה"ח הרב יהודה פישמן שליט"א גליון ט"ז (עמוד ל"ו אות ג') שאלו בזה הלשון, או"ח (סי' צ' ס"ח) אסור לעבור חוץ לבית הכנסת בצד שהפתח פתוח בו בשעה שהציבור מתפללים, מפני שנראה ככופר, כיון שאינו נכנס להתפלל, ומ"מ כתב המחבר (שם) שאם יש לבית הכנסת פתח אחר מותר, וצ"ע מדוע בהלכות חנוכה (סי' תרע"א ס"ח) מבואר שחצר שיש לה ב' פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשניהם מפני החשד, שיאמרו שכמו שלא הדליק בצד זה, כך לא הדליק בצד אחר? עכ"ש שם.

והנה בקובץ "קול אמונים" (גליון כ"ב עמוד ט') ערך להפליא אחי הגאון הבהיר רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א, (מח"ס "חינוך הבנים כהלכתו", ושא"ס נכבדים) י"ג תירוצים מהאחרונים על קושיא זו, ואעתיק לשונו,

מבואר בגמרא שבת (כ"ג.) ובשו"ע (סימן תרע"א ס"ח) דחצר שיש לה שני פתחים משני רוחות צריך להדליק בשתיהם, מפני החשד של העוברים ושבים, שעוברים אצל פתח אחד ויאמרו, כשם שכאן לא הדליק כך לא הדליק גם בצד השני.

והקשה הבית יוסף (בסימן תרע"א) מהא דאיתא בגמרא ברכות (ח: ס"א.) שאסור לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללים, מפני שחושדים אותו שאינו מתפלל, והני מילי כשיש לבית הכנסת רק פתח אחד, אבל אם יש לבית הכנסת שני פתחים מותר, דליכא חשדא שיאמרו שהוא נכנס בפתח השני, ומה נשתנה הדלקת נרות חנוכה מתפילה, דבחנוכה אמרינן שיחשדו אותו דכיון דלא הדליק כאן לא הדליק גם בפתח השני, ולגבי בית הכנסת אמרינן דליכא חשד, מפני שיתלו שנכנס בפתח השני, ויש ע"ז הרבה תירוצים באחרונים, ונסדרם כאן בקצרה.

א. תפילה שאני, דמי שאינו מתפלל הרי הוא פורק עול מלכות שמים מעליו, ולכן כשיש פתח אחר לבית הכנסת אין חושדין אותו, דזהו חשד רחוק לחשוד שאינו מתפלל כלל, משא"כ לגבי נר חנוכה (בית יוסף).

ב. הדלקת נר חנוכה שאני, שיש בה הפסד ממון, ולכן חושדין אותו יותר, משא"כ לגבי תפילה דליכא הפסד ממון לכן ליכא חשד כשיש שני פתחים (בית יוסף).

ואולם המגן אברהם (ס"ק י"ב) הקשה על זה דאטו לגבי בית הכנסת ליכא הפסד ממון, והרי בזמן שהוא בבית הכנסת הוא מתבטל מלישא וליתן בשווקים, ותירץ האליה רבה (סקט"ז) דמ"מ הוי רק ספק אם יש לו בזה הפסד ממון, ומשום הכי ליכא כ"כ חשד, משא"כ בנרות חנוכה דהוי ודאי הפסד ממון, ומשום הכי יש יותר חשד. [ועיין בהגהות ר"ב פרנקיל עוד תירוץ על קושיית המג"א].

ג. תפילה שאני, שזמנה מרובה, ומשום הכי ליכא חשדא, שיאמרו שיכנס אח"כ בפתח השני, משא"כ נר חנוכה שזמנה קבוע משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, ולכן יש יותר חשד (ב"ח).

ד. נרות חנוכה שאני, שיש בה פירסום, והעובר בפתח זה אומר,

אילו היה מדליק בפתח השני היה מתפרסם ונודע לכל, וכיון שאינו יודע מסתמא לא הדליק כלל, משא"כ בבית הכנסת אין הדבר מתפרסם כשנכנס בפתח השני, ומשום הכי ליכא חשד (ב"ח).

ה. נרות חנוכה שאני שמצותם בפתח, ולכן כל מי שרואה שלא הדליק בפתח זה חושדו שמא לא הדליק כלל, משא"כ בבית הכנסת דליכא מצוה שיכנס בפתח בית הכנסת, רק שיהיה בבית הכנסת, ולכן גם אם רואים אותו עובר ואינו נכנס אין חשד, שיאמרו שנכנס בפתח השני. (מהרל"ח).

ובשו"ת אגרות משה (אבהע"ז ח"א סל"ו) הוסיף בזה ביאור דבנר חנוכה כיון שהמצוה בפתח אז תיכף כשרואים שלא הדליק עולה בליבם החשד, ושוב אינו מסתלק מליבם, אף שנזכרים שיש לו שני פתחים, ודוגמא לדבר הא דאסור לדיין לשמוע דברי בעל דין אחד משום שנקבעים דבריו בליבו, עיי"ש.

ו. החשד בנרות חנוכה הוא שבני העיר יחשדו אותו, שכשם שלא הדליק בפתח זה מפני אנשי עיר אחרת שאין יודעים שלבית זה יש שני פתחים, כך מסתמא לא הדליק כלל גם בפתח השני, משא"כ בבית הכנסת שכל הנמצאים יודעים שיש לה שני פתחים, ממילא ליכא חשד (מהרל"ח, ובאליהו זוטא סק"י כתב שלתירוץ זה נתכוין הלבוש שם).

וכעי"ז כתב בשו"ת חכם צבי (סימן צ"א) דהחשד בנרות חנוכה הוא מפני הטועים שסוברים דמדינא צריך להדליק בכל הפתחים משום פירסומי ניסא, וכיון שרואים שלא הדליק בפתח זה, יאמרו, כשם שלא קיים מצוה מן המובחר להדליק בכל הפתחים, כך מסתמא לא הדליק כלל, משא"כ בבית הכנסת דודאי סגי במה שנכנס באחד מהצדדים.

ובשו"ת אגרות משה (שם) הוסיף בזה עוד, דלפעמים צד זה שלא הדליק יש בו יותר עוברים ושבים, ואז ודאי יש יותר הידור להדליק כאן, וכיון שלא הדליק שם יחשדוהו שלא הדליק כלל.

ז. העובר סמוך לבית הכנסת אין חשד שאינו נכנס לבית הכנסת להתפלל ולא חששו לזה כלל, רק הטעם הוא דהוי בזיון שעובר סמוך לפתח ואינו נכנס, דאם אינו יכול להכנס, יתרחק לפחות מן הפתח ויתבייש בזה שאינו יכול להכנס, משא"כ כשיש לה שני פתחים ליכא כלל בזיון, דהרי אפשר שיכנס בפתח השני (מג"א ס"ק י"ב, ועיין בפמ"ג סימן צ' א"א סקי"ד מה שהעיר בזה, ועיין גם בחכמת שלמה).

ח. בית הכנסת שאני, שיש סברא למה נכנס דוקא בפתח השני, וכגון שמקומו בבית הכנסת סמוך לפתח ההוא, או כדי שלא לעבור נגד המתפללים, ולכן ליכא חשדא (ט"ז סק"ט, והוסיף בזה עוד סברא דיש רבים שאינם נכנסים בפתח זה, וכל הנעשה לרבים אין בו חשדא, ועיין בפמ"ג ובלבושי שרד ובחכמת שלמה מה שפירשו בכוונתו).

ט. תפילה שאני שהוא מדאורייתא לדעת הרמב"ם ומשום הכי אין בזה כ"כ חשד שהוא עובר אדאורייתא, משא"כ נר חנוכה שהוא מדרבנן לכן יש יותר סברא שיחשדו אותו (חכמת שלמה למהרש"ק עיי"ש).

י. תפילה שאני שיש בה שכר פסיעות, ולכן יתלו לומר שמאריך את דרכו להכנס בפתח שני משום שכר פסיעות, משא"כ בנרות חנוכה דלא שייך סברא זו (ספר יהושע אות א', והובא בהגהות הכת"ס).

וכן תירוץ המהרש"ק בחכמת שלמה, והוסיף דלפי זה ה"ה בנרות חנוכה באופן שבצד השני יש יותר עוברים ושבים וא"כ יש הידור להדליק שם, נמי ליכא חשדא שיתלו לומר דמשום הכי לא הדליק כאן רק שם.

ושוב ראיתי בספר דרשות המראנ"ח הנקרא הנותן אמרי שפר (בסו"פ וישב) שאף הוא עמד על קושיא זו, ותירץ דנרות חנוכה שאני שאין טעם למה ידליק דוקא בפתח השני, ואדרבא משום הידור ראוי להדליק בשניהם, ולכן יחשדו אותו שלא הדליק כלל, משא"כ בבית הכנסת דיש לתלות שרוצה ליכנס בפתח השני משום שכר פסיעות (עכ"ד), והרי ששילב בזה שני תירוצים יחד.

יא. נרות חנוכה שאני, דכיון שהיא באה מזמן לזמן ממילא יחשדו אותו ששכח לקיימה, משא"כ בתפילה שהיא מצוה תדירית (פרי חדש)

יב. תפילה בבית הכנסת הוא רק מדרבנן, ולכן לא חששו כ"כ לחשדא, משא"כ נרות חנוכה דהוי פירסומי ניסא לכן החמירו בו כדאורייתא וחששו יותר לחשדא (הגהות רבי עזריאל, וזהו להיפך מתירוץ המהרש"ל הנ"ל באות ט').

יג. כיון דקיי"ל דהרואה נרות חנוכה צריך לברך שעשה ניסים, לכן יחשדוהו שלא הדליק כלל, ומסתמך על ברכת הראייה, ואינו מקיים את עיקר המצוה, משא"כ בתפילה דליכא כ"כ חשד שאינו מתפלל כלל (שו"ת שבות יעקב ח"ג סמ"ח). עכ"ל אחי הגר"א שליט"א.

ושמעתי עוד לתרץ מאאמו"ר הגה"צ רבי אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס מועדי קדשיך ושא"ס נכבדים, דהנה בתפילה לא יחשדוהו, דיתכן שהוצרך לנקביו, ואינו יכול להתפלל כעת (כשו"ע או"ח סימן צ"ב סעיף א'), או ששתה יין וצריך להסיר יינו מעליו, לפני שמתפלל (כשו"ע או"ח סימן צ"ט סעיף א'), או שיש לו מנין אחר בבית פרטי, כגון בבית האבל רח"ל, ולכן לא יחשדוהו שלא נכנס בפתח זה לבית הכנסת, אבל בנר חנוכה אין במה לתלות למה לא הדליק בפתח זה, ולכן יחשדוהו, עכ"ד.

וע"ע בספר חנוכת אברהם (ספר זכרון, חנוכה תש"ע) עמודים ק"ח-ק"ט, מה שכתב עוד לתרץ על קושיא הנ"ל ע"ש.

ועיין עוד בגליון הנפלא ביותר "פנינים", לידידי הגה"צ מגדולי מזכי הרבים בדורנו, רבי מרדכי חיים שליט"א, גליון מ' מ"א, שהאריך טובא ביותר בזה, והביא ח"י תירוצים, עיין שם.

ולענ"ד נראה לתרץ בס"ד, ע"פ מש"כ בשו"ע יור"ד (סימן רמ"ד סעיף ו') "אין ראוי לחכם שיטריח על הציבור לכוין לעבור לפניהם שיעמדו מפניו, אלא ילך לו בדרך קצרה, כדי שלא ירבו לעמוד, ואם יוכל להקיף הדרך כדי שלא יעבור לפניהם, זכות הוא לו". עכ"ל.

ולפי זה י"ל שלכן בתפילה ליכא חשדא שלא נכנס בפתח זה, דיתכן שמקיף הדרך להיכנס בפתח אחר, כדי שלא להטריח הציבור לעמוד מפניו, משא"כ בחנוכה אין סיבה לתלות למה לא הדליק בפתח זה, ולכן יחשדוהו, והבן.

*מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים, ועל שבת קודש

כל עמלי

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה, הריני כפרת משכבה

כשיוסף זוכה לצאת מבית האסורים ולעלות למלוכה, הוא נושא לאשה את אסנת בת דינה ושכם[1]. כשהיא אחת משמונה הגיורות שהיו בישראל, שזכו להשפיע על העם כולו[2]. וכאשר נולד בנם הבכור, יוסף קורא את שמו על שם מאורעותיו - "כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי[3]". ובכך ביטא את היכולת להבליג על העבר, ולהתמקד בעתידות הבאות עליו[4].

כוח זה נגלה ביוסף לא רק בגלל מסעו עד למצרים, דרך כל מה שאירע עמו כאן. כי אם גם מתוך התבוננות במהלך חייה, של מי שנתנה לו לאשה - אסנת.

שאמנם יוסף מתמודד לבדו בארץ נכריה, ולמרות זאת שומר על עצמו. אך לולי דמות דיוקנו של אביו שנגלתה אליו, לא היה עומד במבחן[5]. אך לעומתו גדלה אסנת מיומה הראשון בלא שום מורה דרך, למעט הקמע שנתן יעקב על צווארה[6]. ובכל עשרים ואחד שנותיה עד להיכרותה עם יוסף[7], היא שמרה על עצמה כשהיא בין המצריים שטופי הזימה[8].

ובזה היא גדולה אף מיוסף שזכה לגדול בחיקו של יצחק במשך עשר שנים, יחד עם אביו יעקב. ועל כן כוח האבות ליווה אותו בירידתו למצרים, יחד עם זכותו של הסבא הגדול - אברהם[9]. ואילו לאסנת לא היה ממי ללמוד, והיא הייתה כאימהות הראשונות שגדלו בין הרשעים אך לא למדו ממעשיהם[10]. ומכוח דבר זה הם נעשים כאב ואם לשבטי ישראל - בלידת מנשה ואפרים, שנכללים בכלל השבטים[11].

ובכך זוכים יוסף ואסנת לברכה בעמל ידיהם, כשהם קוצרים את פירות עמידתם מול כל הסובב אותם ובלא לאבד את צביונם וחינוכם המקורי.

ולמעשה זהו כל עמל האדם בעולם, 'עמלנו - אלו הבנים[12]'. ועלה בידם של יוסף ואסנת ליצור חלק מעם ישראל, עליו אמר ה' - 'עם זו יצרתי לי[13]'. וכנגד שניהם באה הברכה השביעית שבשבע הברכות - '**שמח תשמח רעים האהובים**', אלו יוסף ואסנת שלמרות כל אשר ארע עמם נשארו אהובים למקום. '**כשמחך יצירך בגן עדן מקדם**', זהו מקום חופתם בארץ מצרים עליה נאמר 'כגן ה' כארץ מצרים[14]'. וזכו שניהם יחדיו ליצירת העם שם, בהולדת מנשה ואפרים. וכשם שלא היה מי שישמח את אדם וחוה כי אם הקב"ה והמלאכים[15], כך לא היו מי ששמחו את יוסף ואסנת, כי אם הקב"ה ואבותיהם משמי שמים.

ואכן יוסף לא שוכח כל זאת, ועל כן קרא שם בנו הבכור בשם בעל משמעות כפולה. מחד נשמע כאילו יוסף שכח את אשר עבר עליו, כלשון 'נשיתי טובה[16]'. אך למעשה לא מש ממנו זכרו של אביו והעניין אשר נשלח למענו למצרים, ולכן הוא למעשה נושה ומעלה את כל הנשכחות ומביא את הדברים לביתו זה. והעמל שהיה נראה בתחילה כבא ל**שבר**, הוא ה**מבשר** הגדול.

ומתוך כך עולה יוסף לגדולה ומביא **שבר**[17] גדול לאביו, ובזה ממש מחייה את רוח יעקב. כששני בניו הם כבני יעקב עצמו[18], ובכך מראה יוסף את הדרך לכולם - כיצד מתברכים כל בית ישראל כאפרים וכמנשה[19].

ובמלאת שנים עשר חודש להסתלקותה של אמי מורתי רות בת חיים יהודה ע"ה, שבים ועולים זיכרונות הילדות והנערות - כיצד ליוותה היא אותנו בכל דרכינו. ולא מש מאתנו דמות דיוקנה - בתפילות, בצניעות ובשמירת הלשון. וכל הדברים אשר הושברנו בהם לפני כשנה, יבואו ויבשרונו ישועה ונחמה. וכל עמלי שעמלתי בכתיבת דברי התורה בשנה זו, יעלו ויבואו לרצון - למקום מנוחתה בגנזי המרום.

ותהא נשמתה הגדולה צרורה בצרור החיים, להחיותה בתחיית המתים עם כל מתי ישראל ברחמים - ותמליץ טוב בעדנו ובעד כל ישראל.

1 - ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה - תרגום יונתן בראשית מא, מה
2 - יש נשים חסידות גיורות הגר, **אסנת**, צפרה, שפרה, פועה בת פרעה, רחב, **רות** ויעל אשת חבר הקיני - ילקו"ש יהושע, רמז ט
3 - בראשית מא, נא
4 - **כי נשני אלהים** כענין לעתיד, כאמרו כי נשכחו הצרות הראשונות - ספורנו, שם
5 - תנא דבי ר' ישמעאל אותו היום יום חגם היה והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם והיא אמרה להן חולה היא אמרה אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה (בראשית לט, יב) ותתפשהו בבגדו לאמר וגו' **באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון** אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות דכתיב (משלי כט, ג) ורועה זונות יאבד הון מיד (בראשית מט, כד) ותשב באיתן קשתו א"ר יוחנן משום ר' מאיר ששבה קשתו לאיתנו ויפוזו זרועי ידיו נעץ ידיו בקרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו מידי אביר יעקב **מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא אביר יעקב** משם רועה אבן ישראל משם זכה ונעשה רועה שנאמר (תהלים פ, ב) רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף - סוטה, לו:
6 - מה עשה יעקב. הביא ציץ וכתב עליו שם הקדש, ותלה על צוארה ושלחה והלכה. והכל צפוי לפני הקב"ה, וירד מיכאל המלאך והורידה למצרים לביתו של פוטיפרע שהיתה אסנת ראויה ליוסף לאשה - פרקי דר' אליעזר, לח
7 - אסנת נולדה בתוך השנתיים שבהם יעקב טרם הגיע ליצחק אביו, כאשר יוסף היה בן שבע. עשר שנים אח"כ בגיל שבע עשרה הוא נמכר לעבד למצרים, ולאחר שתים עשרה שנה כעבד לשר הטבחים, כאסיר בבית הסוהר ובהמתנה ליציאתו. הוא נושא את אסנת לאשה, כשהיא בת עשרים ואחת
8 - **קח ולך** לא כאבימלך שא"ל הנה ארצי לפניך אלא א"ל לך ואל תעמוד שהמצרים שטופי זמה הם שנא' (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם - רש"י בראשית יב, יט
9 - **מעמק חברון** והלא חברון בהר שנאמר (במדבר יג) ויעלו בנגב ויבא עד חברון אלא (ב"ר) מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (לעיל טו) כי גר יהיה זרעך - שם לז, יד
10 - **בת בתואל מפדן ארם אחות לבן** וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם - שם כה, כ
11 - **לי הם** בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו - שם מח, ה
12 - הגדה של פסח
13 - ישעיהו מג, כא
14 - בראשית יג, י
15 - דרש רבי שמעון בן מנסיא מאי דכתיב: 'ויבן ה' אלקים את הצלע', מלמד שקילעה הקדוש ברוך הוא לחוה והביאה לאדם הראשון, שכן בכרכי הים קורין לקלייעתא בנייתא, אמר רבי ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקדוש ברוך הוא שושבין לאדם הראשון. (שנשתדל בחיתונו לשמחו ולהתעסק בצרכי סעודת חופה - רש"י), כאן למדה תורה דרך ארץ לגדול שיעשה שושבינות לקטן. (להשתדל בחופתו ובזיווגו - רש"י) ואל ירע לו - עירובין, יח.
16 - איכה ג, יז
17 - **וַיַּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרָיִם** וּמֵהֵיכָן רָאָה. וַהֲלֹא לֹא רָאָה אֶלָּא שָׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר "הִנֵּה שָׁמַעְתִּי" וְגוֹמֵר (להלן פסוק ב). וּמַהוּ וַיַּרְא. רָאָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁעֲתִידִין יֵשׁ לוֹ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם. וְלֹא הָיְתָה נִבּוּאָה מֻגָּשׁ, לְהוֹדִיעוֹ בְּפֶרוּשׁ שֶׁזֶּה יוֹסֵף (ב"ר צא, ו) - רש"י בראשית מב, א
18 - ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה **לי הם** בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו - שם מח, ה
19 - **בך יברך ישראל** הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה - שם, כ

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

בס"ד כסלו תש"פ

לכבוד הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

מח"ס 'גם אני אודך' ו'פרדס יוסף החדש' על המועדים ועוד ספרים חשובים

אודות שאלתו היפה באם יבוא משיח צדקנו במהלך ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, האם נעבור אז להדליק בסדר של 'פוחת והולך' כדעת בית שמאי, ואם כן האם יתחילו משמונה?

הנה כוונתו בשאלתו היא בוודאי על פי מה שידוע בשם האריז"ל שלעתיד לבוא הלכה תהיה כדעת בית שמאי (ומובא בפרי צדיק לר' צדוק הכהן מלולבלין על חנוכה), ועל זאת מסתפק כת"ר מה יהיה הדין אם יבוא המשיח באמצע ימי החנוכה, האם נשלים את הדלקת הנרות כדעת בית הלל מאחר וכך התחלנו, או שבאמצע נשנה את סדר ההדלקה כדעת בית שמאי?

ואמנם על אף שאין אנו צריכים לעסוק בשאלה זו הלכה למעשה, שהרי בוודאי כאשר יבוא משיח צדקנו אי"ה יורה לנו את הדרך אשר נלך בה, ותשבי יתרץ קושיות ובעיות, מכל מקום להנאת הפלפול לעסוק בדברי תורה אשיב על שאלה זו לפי מה שנראה לפי עניות דעתי.

הנה יש לחקור האם שמונת ימי חנוכה אגודים הם ביחד כיחידה אחת, או שכל יום ויום הוא חיוב בפני עצמו ואינו מבוסס כלל על שאר הימים.

ובמצוות ספירת העומר ידועה שיטת הבעל הלכות גדולות שכל ימי הספירה הם יחידה אחת, ומי ששכח לספור יום אחד שוב אינו יכול להמשיך ולספור את שאר הימים, ויש לעיין האם יש דין כזה גם בשמונת ימי החנוכה ששמונת הימים הם יחידה אחת.

אם נאמר ששמונת הימים הם יחידה אחת, יש מקום בראש לומר שלא נוכל תוך כדי החנוכה לשנות את המנהג, וחלק מימות החנוכה לנהוג כבית הלל וחלק אחר לנהוג כבית שמאי, ואם יבוא משיח צדקנו בתוך ימי החנוכה, הרי שננהג כבית שמאי רק לשנה הבאה.

אך אם נאמר ששמונת ימי החנוכה אינם יחידה אחת, וכל יום הוא עצמאי לעצמו, הרי שלא תהיה מניעה לכאורה לשנות את המנהג באמצע הימים, ואין קשר לכך שאתמול נהגנו כבית הלל, שהיום לא נוכל לנהוג כבית שמאי.

והנה לכאורה אין כלל מחשבה לומר ששמונת ימי החנוכה נחשבים כיחידה אחת, ובשלמא במצוות ספירת העומר שכתוב בה 'תמימות תהיינה' מצינו את דעת הבה"ג הנ"ל, אבל מעולם לא שמענו מי שיאמר שמי שלא הדליק נרות חנוכה לילה אחד לא יוכל להדליק את הנרות ביום הבא (אך עיין במשנה ברורה מהדורת דרשו סימן תרע"ה הערה 4 בשם השלטי גבורים).

אולם מצאתי בהגהות 'חכמת שלמה' על השולחן ערוך (לגר"ש קלוגר זצ"ל) ריש סימן תרע"ז שדן לעניין גר שהתגייר באמצע ימי חנוכה האם יהיה חייב להדליק בלילות חנוכה משעת הגיור ואילך, ובתחילה צידד לומר שמאחר ולא התחיל את חנוכה כבר חיובא שוב לא יוכל להשלים את חנוכה זה אף על פי שנעשה בר חיובא.

אולם למעשה הגרש"ק דחה סברא זו, שמאחר והנס התחדש בכל יום ויום, אם כן אין שאר הימים נחשבים כ'תשלומין' ליום הראשון, ולכן יהיה חייב להדליק את לילות החנוכה מכאן ולהבא.

אולם לעניין דרגת החיוב של 'מהדרין מן המהדרין' בזה רצה הגרש"ק לחדש שיש לומר שאותו גר לא שייך בהידור זה (אף על פי ששייך בעיקר המצווה) מאחר ונהיה בר חיובא באמצע ימי החנוכה.

וכתב לתלות שאלה זו במחלוקת האמוראים המפורסמת בטעם בית שמאי ובית הלל, שיש מי שאומר שטעם המחלוקת האם ללכת לפי הימים הנכנסים או הימים היוצאים, ויש מי שאומר שטעם המחלוקת שבית הלל סוברים 'מעלין בקודש ואין מורידין' ובית שמאי סוברים פוחת והולך כפרי החג שפוחתים והולכים.

שהנה לפי שמי שסובר שטעם המחלוקת הוא האם יש ללכת אחר הימים הנכנסים או הימים היוצאים, אזי מי שהתגייר באמצע ימי חנוכה הרי הוא שייך בימים הנכנסים אך אין הוא שייך בימים היוצאים שהרי לא היה בהם בר חיובא.

ולפי מי שסובר שטעם המחלוקת הוא האם יש לעלות בקודש או ללכת לפי פרי החג, הנה לדעת בית הלל גם גר שנתגייר באמצע ימי החנוכה עליו לעלות בקודש, אך לדעת בית שמאי שהוא כנגד פרי החג, אם כן מאחר ולא היה בר חיובא בעיקר הפרים לא יהיה בר חיובא בהידור של שאר הימים.

וכתב הגרש"ק שמשום כך כתב הרי"ף מח' אמוראים זו בטעמי המחלוקת שלכאורה אין בזה שום נפקא מינה לדינא, אך להנ"ל הדבר מבואר, מאחר ויש בזה נפקא מינה לגר שמתגייר באמצע ימי החג, אם שייך הוא בהידור של 'מהדרין מן המהדרין', ויהיה הדבר תלוי בשני הטעמים של האמוראים בשיטת בית הלל.

ומבואר על כל פנים מדברי הגרש"ק הללו שלעניין 'מהדרין מן המהדרין' יש מקום לומר שכל שמונת הימים הרי הם חשובים כאגודה ויחידה אחת, ושמא לא יהיה ניתן להחליף באמצע ימי החג את ההלכה לעניין זה, על אף שבוודאי היה בר חיובא בכל הימים הללו, שאחר שהחליט להיות בגדר 'מעלין בקודש' היאך יבוא כעת לנהוג להיות 'פוחת והולך' כנגד פרי החג, אחר שבעיקר הפרים לא נהג כך.

אולם דברי הגרש"ק הללו מחודשים הם כדרכו במקומות נוספים, ולא כתבתי זאת אלא על דרך הפלפול להשתעשע בדברי תורה (ועיין ברמ"א סוף סימן תרע"ב).

סיפור לשבת

חמש תמורת חמש

עשר שנים המתינו הזוג שפיצר לזכות בילדים. כאשר זה הגיע, אחרי עשר שנות נישואין, הם הפכו בבת אחת להורים לחמישה. נולדה להם חמישייה. אם לפני הלידה חיו בני הזוג בצניעות יתרה, מחוסר אמצעים – הרי שעם היותם למשפחה בת שבע נפשות, הם הפכו למשפחה נזקקת ממש. בשכונתם של שפיצר, בפלורידה, התגוררה קשישה אמידה בשם גברת גורדון. לאוזניה הגיע שמה של המשפחה קשת היום, והיא החליטה להירתם לעזרתם ותמכה בהם בסכומי כסף גבוהים.יום אחד הגיעה גברת גורדון לביקור בבית היולדת. היא חפצה לראות מקרוב למי היא עוזרת. כאשר פתחה את הדלת ונכנסה, נתקלו עיניה בתמונה שהייתה תלויה על הקיר. באותו רגע נפלה מעולפת על הרצפה. אמבולנס הריץ אותה לבית רפואה. היולדת הצעירה, שקיבלה מגברת גורדון כל כך הרבה סיוע, נסעה למחרת לבקרה. היא ממש לא הבינה מה כל כך ריגש את הגברת בתמונתה של אמה. גברת גורדון התרגשה מאוד למראה המבקרת. התרגשותה גברה עוד יותר כאשר נודע לה כי היא בתה של האישה שראתה בתמונה. "אני חייבת לאמך את חיי", אמרה והחלה לגולל את סיפורה.

"במלחמת העולם השנייה הייתי כלואה במחנה הריכוז ברגן-בלאזן. היינו מאוגדות קבוצה קטנה של בנות בגילאים 14-16, שלמרות החיים במעמקי הגיהינום הייתה בנו נחישות לקיים מה שיותר מצוות. היה זה כמה ימים לפני חג החנוכה. אגרנו את המנות היומיות הקטנטנות של המרגרינה, כדי להשתמש בהן במקום שמן להדלקה. פרמנו מעט חוטים משולי הבגדים והכנו מהם פתילות. כעת, חסרו לנו כלי קיבול בהם נוכל להניח את המרגרינה והפתילות. הבחירה המעשית ביותר למטרה כזו הייתה קליפות תפוחי אדמה. אבל גם כדי להשיג 'כלים' כאלה נדרשנו לתעוזה ותושייה. היה עלינו להצליח לחמוק מצריך השינה אל המטבח ולגנוב תפוחי אדמה. בבדיקה בלשית גילינו כי במשך היממה ישנן חמש דקות בלבד בהן לא עומד שומר ליד המטבח: מחצות הלילה עד חצות וחמש דקות. חמש בנות החליטו לשים נפשן בכפן ולנסות להשיג את תפוחי האדמה הנכספים. ביניהן אני. לרוע מזלנו נתפסנו. השומר שגילה אותנו, רשם את שמותינו ואת מספרינו ופסק כי מחר נוצא להורג בתלייה במעמד כל תושבות המחנה. למען יראו ויראו. במחנה הייתה בחורה יהודייה אחת שלא התגוררה עם כולן בצריפים. היא הייתה בחורה מוכשרת ששלטה בכמה שפות, והגרמנים הועידו לה תפקיד מיוחד: להאזין לדיווחי חדשות בתחנות זרות ולתרגמן עבור המפקדים. למטרה זו קיבלה ביתן נפרד למגורים וזכתה לפריבילגיות מיוחדות. במוחנו עלה רעיון לנסות להיעזר בה. אולי תואיל להשתמש בקשריה ולנסות להעביר מעלינו את רוע הגזרה. שבנו והתגנבנו באישון לילה מהצריף והגענו עד הביתן של אותה בחורה. הביתן היה חשוך, אולם שירה חרישית הובילה אותנו אל חורשה סמוכה לביתן. להפתעתנו, ראינו אותה עומדת שם, מדליקה נר חנוכה ושרה "מעוז צור". המראה היהודי עודד אותנו. ניגשנו אל הבחורה והתחננו בפניה על חיינו. אולם היא לא רצתה להקשיב לנו. היא גערה בנו וגירשה אותנו מהמקום... למחרת, בצהרי יום ראשון של חנוכה, התאספו כל אסירות המחנה בכיכר, כדי לצפות בהוצאה להורג של חמש הבנות הצעירות. המתח והחרדה היו בשיאם. כל אחת מחמישתנו עמדה על כיסא וסביב צווארה נכרך חבל תלייה. עם בוא המפקד, הכריזו את שמותנו, 'הפושעות שניסו לגנוב תפוחי אדמה'. התליינים המתינו להוראה לבעוט בכיסאות שעליהם עמדנו, וכך לשלחנו לעולם שכולו טוב. פתאום קרבה הבחורה המתרגמת, ניגשה למפקד ולחשה משהו באוזנו. ידיה נעו לכל עבר וניכר עליה כי היא נרגשת מאוד. המפקד נראה עצבני ולא מרוצה מדבריה. מכל מקום, הוא הורה להסיר את חבלי התלייה מצווארינו ופקד עלינו להסתלק".

גברת גורדון נשמה עמוקות ומחתה את הדמעות מלחייה. "זמן קצר לאחר נס חנוכה הפרטי שלנו, השתחררו כל עצירות ברגן-בלאזן. המלחמה נגמרה, מבלי שאספיק להודות למצילת חיי. דמותה מלווה אותי כל העת. מעולם לא יכולתי לשכוח אותה. ופתאום גיליתי אותה – על קיר ביתכם".

כעת, הגיעה תורה של היולדת הצעירה להתרגש. היה לה מה להשלים על הסיפור: "לילה לפני שילדתי, הופיעה אמי בחלום ואמרה לי באידיש: 'פינף פאר פינף' (חמש עבור חמש). שאלתי אותה: 'אימא, למה כוונתך?'. לא נעניתי. למחרת ילדתי חמישייה. שיערתי שאמי התכוונה לכך. אולם לא ידעתי תמורת איזה חמש קיבלתי את החמישייה. עכשיו אני יודעת...

המשך בעמוד הבא...

נרות באפלת היער

שמחת תורה בבית מדרשו של הרבי, הרב שלום דובער מליובאוויטש, המלא מפה אל פה.

מאות חסידים רוקדים בשמחה ובהתלהבות לכבודה של התורה, כולם הרגישו את עצמם קשורים ודבוקים לריבון העולמים, שנתן להם את תורתו הקדושה וזיכה אותם במתנה כה נפלאה.

לאחר ההקפות התיישבו החסידים להתוועדות שבראש השולחן יושב הרבי. הס הושלך בקהל, הרבי אומר דברי תורה לפני חסידיו. כה מתוקים ונפלאים היו דבריו של הרבי, אשר דיבר על קדושת היום ועל הקשר של כל יהודי לתורה הקדושה. אף אם אינו לומד תורה כל יום. אלא מקדיש עתים לתורה ויש לו שיעור או כמה שיעורים מדי שבוע.

לפתע, הפסיק הרבי את דבריו ופנה אל אחד החסידים - פתחיה שמו. "עובד אתה ביער בימי החנוכה"? שאל הרבי, פתחיה שנדהם יחד עם כל הקהל משאלת הרבי, ענה בגמגום: "כן, אני עובד ביער בימות החורף".

"האם זוכר אתה לקחת איתך את נרות החנוכה גם בשעות העבודה?" המשיך הרבי לשאול, "לא" ענה פתחיה. "אני נוהג להדליק את הנרות בצריף שאני דר בו, לאחר תפילת ערבית".

"ובכן", המשיך הרבי, "אני מציע לך לקחת איתך את נרות החנוכה לכל מקום שאתה הולך במשך ימי החנוכה."

הקהל עצר את נשימתו. כולם התפלאו מאוד. מה הקשר בין השיחה ששמעו ביום שמחת תורה להדלקת נרות חנוכה שתחול רק בעוד כחודשיים? התפלאו. אך הבינו כי העיניים של הרבי רואות למרחוק, ובוודאי ישנה סיבה טובה לדברים שאמר.

חורף קר, מקפיא. עצי היער הגדולים והסבוכים מכוסים בשכבת שלג לבנה, פתחיה הגיע אל הצריף שלו ביער עם מטען כבד של חפצים וסדרם בחדרו בצריף. סוחר עצים היה פתחיה, הוא ופועליו כרתו את עצי היער שפתחיה קנה ולאחר מכן נמכרו העצים לסוחרי עצים בערים שונות. כסף רב הרוויח פתחיה ממכירת העצים, אך עבודתו היתה קשה מאוד, במשך כל חודשי החורף, דרו הוא ופועליו בתוך הצריף ביער, עם בוקר לאחר תפילת שחרית וסעודה קלה לבשו כולם את מעיליהם, ובפרוותיהם החמות לקחו איתם את כלי העבודה - מסורים וגרזנים, ויצאו לכרות את עצי היער. לפני שקיעת החמה הפסיק פתחיה את עבודתו, ועמד להתפלל בכוונה ליד אחד העצים ביער. יום קר ומקפיא היה אותו יום, אך בליבו של פתחיה היתה שמחה. סכום כסף גדול מאוד שקיבל אותו יום מסוחר עצים אשר בא אליו וקנה עצים רבים היה מונח בכיסו. פתחיה שמח על הצלחתו והודה לה' הטוב. "עכשיו אוכל לפרנס את משפחתי בכבוד, וגם לעזור לעניים וללומדי התורה". חשב בשמחה בליבו. בעודו סופר את הכסף שקיבל, לא הבחין בזוג עיניים המציצות אליו מאחורי אחד העצים. לאחר מכן, פנה להמשך עבודתו והשגיח על פועליו בעבודתם, נתן הוראות וסימן את העצים.

הפועלים עבדו במרץ, ניסרו עצים גבוהים וזקופים, בקול רעש אשר נשמע היטב ברחבי היער. "חנוכה היום!" נזכר פתחיה לפתע, "איך שכחתי תאריך חשוב זה!" לנגד עיניו נראה בית מדרשו של הרבי, המלא חסידים שמחים ורוקדים בהתלהבות, ולאחר מכן שיחתו של הרבי - פניו הקדושות... "האם זוכר אתה לקחת איתך את נרות החנוכה לכל מקום?" בהלה אחזה את פתחיה, "את דברי הרבי שכחתי ונרות לא לקחתי..." הרהר בחרדה. חיש מהר פנה לשוב אל הצריף, למרות הדרך הארוכה והקשה, שוקע מדי פעם בשלג הכבד, לא ויתר פתחיה על הנרות. "את דברי הרבי צריך לקיים אפילו אם אינם מובנים. מצוה לשמוע את דברי החכמים" לחשו שפתיו כאשר לקח עמו את החנוכיה ונרותיה, שהיו שמורים עמו בפינת הצריף. פתחיה חזר למקום עבודתו, והמשיך בעבודה כרגיל. הערב הגיע, פתחיה ופועליו פנו לחזור לעבר צריף המגורים להדלקת נרות חנוכה, לארוחת ערב ולמנוחת הלילה. פתחיה צעד בעייפות שקוע במחשבותיו, הוא התגעגע לבני משפחתו היקרים שנשארו בעיר, "הם כה חסרים לי" חשב. הוא הרגיש געגועים עזים לבית מדרשו של הרבי, לתפילותיו ולשיעוריו הקבועים בבית הכנסת מדי יום. לפתע התאושש, "מה לך לשקוע המחשבות עצובות?" אמר לעצמו, "זהו רצון ה' יתברך. זו פרנסתי, ועלי להודות לה' על כל הטוב שעשה עמדי. חנוכה היום ויש לשמוח, עוד מעט אדליק נרות ואודה לה' על הניסים ועל הנפלאות שעשה עמנו בימים ההם בזמן הזה." פתחיה היה שקוע במחשבותיו ולא הרגיש שפועליו התקדמו בדרך והוא נשאר לבדו מאחור, בחושך. לפתע נעמדו מולו שניים מפועליו וגרזנים בידיהם: הם תפסו בו והניפו למולו את הגרזנים הכבדים שבהם כרתו את העצים. "תן לנו את הכסף שקיבלת היום" צעקו באיום. פתחיה הבין כי אם יסרב לתת להם את הכסף, יהרגו אותו. ולכן לא היסס והוציא מכיסו את הכסף, סכום גדול מאוד, ומסרו לידיהם. "החיים יקרים יותר מאשר הכסף" חשב לעצמו. השודדים לקחו את הכסף ועיניהם נוצצות בתאוות בצע, והוסיפו לאחוז בפתחיה בחזקה "אנא, הניחו לי, הן נתתי לכם את כל כספי" התחנן לפניהם פתחיה. "ח ח ח" צחקו השניים,אם נשחרר אותך, תרוץ למשטרה ותלשין עלינו. איננו רוצים לשבת בבית הסוהר ולכן נהרוג אותך" פחד מוות נפל על פתחיה, הוא הבין שכל תחנוניו לפני האנשים האכזרים האלה יהיו לשווא. "רק הקב"ה יכול להצילני" חשב. "אפילו חרב חדה מונחת על צאורו של אדם, אל יתייאש מן הרחמים" לחשו שפתותיו. השודדים קשרו אותו לאחד העצים והתכוונו להרגו מיד. לפתע

המשך בעמוד הבא...

נזכר פתחיה בחבילה שהיתה עמו, המכילה את החנוכיה ואת נרות החנוכה, ובדבריו של הרבי. "אנא", פנה בתחינה לשודדים, "הרי יודעים אתם שחייבים לקיים את בקשתו האחרונה של האדם לפני מותו". "ומהי בקשתך?" שאלו השניים, הם פחדו שלא לקיים את בקשת הנידון למוות, כי ידעו שקללה רובצת על מי שלא ייעשה זאת. "ברצוני להתפלל לפני מותי, ולאחר מכן להדליק נרות חנוכה, כי חג לנו היום" ביקש מהם פתחיה. "בסדר, אנחנו מקציבים לך עשר דקות עבור זאת. מהר, התפלל והדלק נרותיך, כי אין לנו פנאי."

השודדים התירו את החבלים שקשרו בהם את פתחיה לעץ, בלב נשבר ודמעות על לחייו, עמד פתחיה בתפילה. תפילה כזאת לא התפלל מימיו. זעק אל ה' שיצילנו מיד הרוצחים ויזכנו לשוב בריא ושלם למשפחתו היקרה. לאחר התפילה הוציא את חנוכייתו, הכין את הנרות וברך את הברכות בכוונה. "להדליק נר חנוכה", "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה"... "ושהחיינו והגיענו וקיימנו לזמן הזה" והדליק את הנרות. הנרות הדולקים האירו את החשכה בסביבה, השודדים ניגשו שוב לקשור את פתחיה אל העץ והוא החל לומר "שמע ישראל"...

"מה קורה פה" נשמע לפתע קול רם מאחוריהם, השודדים נבהלו ורצו לברוח ממקומם, אך ידיים חזקות תפסו אותם וקשרום בחבלים. היו אלה הפריץ ומשרתיו שיצאו ליער למסע ציד. "לפתע ראינו אור מנצנץ ביער", סיפר הפריץ, "התקרבנו לראות מנין יש אור ביער החשוך, אולי מישהו הדליק את היער? והנה מחזה נורא שכזה"... חיש מהר התירו את פתחיה מהכבלים שקשרו אותו לעץ, החזירו לו את הכסף שנגזל ממנו על ידי השודדים, והובילו את השודדים לתחנת המשטרה הקרובה. "איזה מזל היה לך שהדלקת את הנרות הללו". פנה הפריץ לפתחיה. "לא מזל, אלא חסדי ה' שיש לנו רבי צדיק כזה, שרואה למרחוק ושומר על כולנו" השיב פתחיה בהתרגשות וסיפר לפריץ את אשר היה לו עם בקשת הרבי שייקח את נרות החנוכה. הפריץ התפעל מאוד וקרא בהתרגשות: "מה נפלא לכם היהודים שיש לכם כאלה צדיקים".

שביבים / שאול שיף

נרות להאיר

אמר הגה"ק רבי שלום מקאמינקא זצוק"ל: לאחר סוכות, בבוא החורף הגדול, כשנזכרים ומתבוננים שעתה הולך ומתקרב חורף ארוך כזה, ואנו נמצאים בתוקף חשכת הגלות, ואין לנו ימים קדושים ונעלים שנוכל להתחזק בהם ולהתחמם לאורם עד ימי הפסח, אזי רעדה תאחזנו שלא ניפול חלילה ברשת העצבות ומכמורת הייאוש רח"ל. וצריך רחמים מרובים לעבור ימים אלו בשלום. לכן, ריחם עלינו בעל הרחמים והדליק לנו באמצע החורף נר קטן (נר חנוכה) המזהיר לכאן ולכאן, והמאיר לנו את הדרך בימים הקודמים לו ובחצי החורף אשר לאחריו, ונותן לנו כוח ותעצומות להחזיק מעמד עד ימי החג.

אוהב שלום

הקב"ה רצה להנחות את בני ישראל שיתחזקו דווקא בשלושת הדברים שרצו היוונים לבטל: שבת, חודש ומילה. וסיבב שנס חנוכה יהיה בכ"ה בכסלו ויימשך שמונה ימים, כך יקיימו בני ישראל בימים אלו שבת וראש חודש, שמן ההכרח שיהיו בימי החנוכה, ומילה נרמזת על ידי שמונת ימי החנוכה שהם כנגד שמונת ימי מילה.

חדרי בטן

סיפר הרה"ק ר' חיים בער מאוסטרובצא ז"ל ששמע מהשו"ב במינסק, שהיה פעם באלכסנדר בחנוכה אצל כ"ק מרן אדמו"ר בעל

ישמח ישראל זי"ע, ובלילה הראשון קודם הדלקת נר חנוכה החביא את עצמו בבית הרבי, כדי לראות את הכנותיו של הרבי להדלקה. וסיפר שראה בעת שרחץ רביה"ק ידיו מהמקווה, ובעוד המטפחת עדיין בידו רץ אנה ואנה סמוך לשולחן כמו חצי שעה, ופניו היו בוערות כלפיד אש. וכשראה זאת, חשב לעצמו אם זו היא ההכנה למצווה מכל שכן במצווה עצמה. וכל הלילה היה מתבונן בזה הרעיון, ובבוקר נכנס לקודש פנימה כי היה לו איזה דבר נחוץ, וכשפתח את הדלת קם רבנו הקדוש מכיסאו ואמר לו: "בוודאי, העיקר הוא ההכנה למצווה, דעשיית המצווה היא רק כוחו של הקב"ה, ואף כי גם ההכנה היא עזרו וכוחו של השי"ת, ולא ידינו פעלו כל זאת, אבל מחסדי השי"ת נחשב לפניו כמו שהיא יגיעתנו ועבודתנו לבחור בחיים".

תפארת ישראל

בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א: בחנוכה בשעת הדלקת הנרות יורד האור הגנוז ולכן על כל אדם לישב אצל הנרות שלו אחר ההדלקה כל החצי שעה. ולכן יש ל"ו נרות נגד ל"ו שעות ששימש אור הגנוז לאדם הראשון והוא האור של ל"ו מסכתות הש"ס. ומפני שהאור הגנוז הוא עצום מאוד ואין העולם הזה יכול לסבול אותו, לכן אינו שוהה בחנוכה רק חצי שעה בשעת הדלקת הנרות. אבל בשבת מדליקין הנרות להשתדל ל"ו במספר מוקדם, כי שבת הוא בעצמו אור הגנוז ויכול לשהות הרבה, כמו שאמרו מתנה טובה יש לי בבית גנזי וכו' והוא אורו של משיח כדאיתא בזוהר שמשיח יגנז כמה פעמים וכו' כי הוא האור הגנוז.

(אמרי פנחס)

וגם חנוכה

בפרשת אמור [ויקרא כג] מנויים כל מועדי השנה: שבת, פסח,שבועות, ראש השנה, יום הכיפורים וסוכות. מיד אחר כך כתוב "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", ובהמשך בסמוך [ויקרא כד] נאמר: "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור". נרמז כאן חנוכה בין שאר מועדי השנה, שלחנוכה יש לקחת שמן זית זך מן המובחר. וכתוב בהמשך "להעלות נר תמיד" ואחר כך כתוב "יערוך את הנרות". ללמדך שבלילה הראשון צריך להדליק נר אחד ואחר כך מוסיף והולך ומדליק בכל לילה נר נוסף. נכתב שמן זית זך בסמוך לחג הסוכות, ללמדך מה סוכות הוא שמונה ימים וגומרים בו את ההלל, אף חנוכה שמונה ימים וגומרים בו את ההלל.

(רוקח)

גומרים את ההלל

שמונת ימי החנוכה שבהם גומרים את ההלל, הם כנגד ח' ימים טובים שאין גומרים בהם את ההלל (ו' ימים של פסח, ראש השנה ויום הכיפורים). לפי זה "זאת חנוכה" הוא כנגד יום הכיפורים, לגמר חתימה טובה.

{הגר"א יהל אור}

סגולת מצוות צדקה בחנוכה

איתא בספרי המקובלים: בכוח סגולת מצוות נתינת צדקה בחנוכה ליראי ה', מתקן מה שפגם בגלגול זה ובגלגול אחר.

[ישמח ישראל]

מנהג הסביבון

מקור המנהג של דריידל [סביבון] לפי שבימים ההם בזמן הזה, בעת שגזרו היוונים על ישראל שלא לעסוק בתורה, למדו חכמי ישראל עם בניהם תורה שבעל פה באגודה אחת. משראו זאת היוונים, עמדו וגזרו שלא יתאספו אגודות-אגודות. אמרו חכמים להערים על אויביהם והתאספו ללמוד תורה באגודה אחת, ואספו ילדי ישראל ללמוד תורה מפיהם, ובעת שבאו האויבים לראות את מעשיהם, הפסיקו מלימודיהם ועשו עצמם כמשחקים בסביבון, ובזאת נחו מאויביהם. ולזכר אותו הנס קבעו לשחק בו, שהוא שעמד לנו שלא תשתכח תורה מישראל.

(עבודת עבד)

דמי חנוכה

טעם המנהג שמחלקין דמי חנוכה, יש לומר משום דנפסק בשולחן ערוך [סי' תרע"א] ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק. וכן הדין בארבע כוסות. והטעם שאלו שתי המצוות שונות מכל המצוות שאמרו חז"ל: חישב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה, נחשב לו כאילו עשאה. הא תינח בשאר מצוות, אבל מכיוון שטעם אלו המצוות הוא פרסום הנס - לא מרוויח לנו בזה שאנוס הוא, כיוון שלא נתפרסם הנס על ידו. וכדי שלא לבייש את מי שאין לו - המנהג לחלק לכול.

(כ"ק מרן מהרי"ד מבעלז זי"ע)

חנוכיה מטיט

אצל מרן אדמו"ר הרא"ש הזקן מסטולין זי"ע שררה דחקות נוראה, והיה מדליק נרות חנוכה במנורה פשוטה העשויה מטיט. זקנו הרה"ח ר' דוב ז"ל בראותו זאת נגע הדבר לליבו, וגמר אומר לרכוש מנורה נאה עבור הרבי. הוא סבב ונדד בעיירות מגוריהם של החסידים, וטרח ועמל רבות עד שקיבץ סכום הגון, ורכש מנורת כסף הראויה לכבודו של רבנו. לאחר כל הטורח והעמל והטלטול בדרכים הגיע לחצרו של רבה"ק בערב חנוכה כשהוא נושא עמו את התשורה הנכבדה לרבו. אך מה מאוד חלשה דעתו בשמעו שרבנו פקד על העומדים על פתחו שלא להניחו להיכנס. הדבר הציק לו מאוד על שלמרות כל התלאה ורוב העמל שהשקיע, לא זכה אף לחלות את פני רבנו לראות ולהיראות לפניו. ביותר כאבה לו העובדה שרבנו יברך שוב על המנורה הפשוטה, כפי שאכן היה. באותו ערב, ליל ראשון דחנוכה, בירך רבנו על החנוכיה הפשוטה שלו. ויהי ביום השני, נר שני דחנוכה, שלח רבנו זי"ע לקרוא לו, ואז קיבל ממנו את מנחתו היקרה במאור פנים, וגילה סימני התפעלות והערכה למנורה היפה והמהודרת. בעת הדלקת הנרות במנורה המפוארת בליל שני דחנוכה, קם רבנו וחזר שוב על ברכת שהחיינו בשם ומלכות... רק עתה עמד ר' דוב על כוונת רבו שלא רצה לזכות

בה בלילה הראשון, משום רצונו לברך ברכת שהחיינו באופן מיוחד על המנורה היקרה.

הדרן עלך...

האדמו"ר רבי אשר מסטולין, מנהגו היה לעשות סעודה ב"זאת חנוכה", לאחר הדלקת הנר השמיני. והיה אומר בשמחה: הדרן עלך נר חנוכה והדרן עלך. כפי שאומרים לאחר סיום מסכת.

[בית קרלין]

ממנהגי ירושלים

הספרדים בעיר הקודש ירושלים תובב"א נוהגים שביום "זאת חנוכה" עושים סעודה גדולה לכל תינוקות של בית רבן. וטרם התחלת סעודה זו אומרים כל מגילת שיר השירים בניגון ונועם, ואחר כך אומרים שלוש מאות ושמונה פעמים הפסוק "שבו שברו לנו מעט אוכל", והטעם על פי הסוד. כן ראיתי במנהגי עיר הקודש ירושלים שנדפסו.

[אלף כתב]

בירך על חנוכיה חדשה

אירע בשנה אחת שהגיעו כבר ימי החנוכה ולא היה לרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז כסף בכדי לפדות את החנוכיה מבית המשכון, וגם ללוות כסף מאנשים לא היה יכול מכיוון שכבר היה חייב לכולם. ביקש הוא מנכדיו שילוו בשבילו כסף מאנשים, ולא רצו בטענם שלא יהיה להם לפרוע בהגיע זמן הפירעון. נתרגז עליהם ואמר להם שאין הוא רוצה עוד בכך וכבר יהיה לו מנורה אחרת בחנוכה. עברו הימים ואמנם לבסוף כן השיגו כסף ופדו את המנורה, אבל הוא לא רצה להשתמש במנורה שלו משום שכבר התחייב בפיו שתהיה לו מנורה אחרת בחנוכה. ליל חנוכה הגיע והרה"ק מצאנז זי"ע עסק בהכנות להדלקה, וכדרכו בקודש בהכנה למצווה נתאחר הזמן עד שנכנס להדלקה. באותה שעה הגיעה הרכבת שנסעה דרך העיר, שם ירדה הגבירה המפורסמת תמר"ל מווארשא ושאלה אם הרה"ק מצאנז זי"ע הדליק כבר נר חנוכה. כשאמרו לה שטרם הדליק, הלכה אליו כשאיתה חנוכיה חדשה ליתן לו במתנה, ואמנם בה הדליק הרה"ק מצאנז זי"ע.

[כתבי צאנז]

לקנות חזקת כשרות

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"הרעותם אשר עשיתם" מקשה אור החיים הקדוש, אחר שאמר הכתוב "למה שלמתם רעה תחת טובה" למה הוצרך לומר שוב "הרעותם אשא עשיתם", הרי אין לך רעה בעולם יותר מהמשלם רעה תחת טובה.

ומיישב רבנו, שנתכוין הכתוב לסתור ההוכחה שבאו להצדיק את עצמם. וכמו שאמר הכתוב "הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתנו השיבונו אליך מארץ כנען, ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב". ומתבאר מכאן שאותו האיש שהשיבו אליו את הכסף הנמצא באמתחתם, הוא האיש שרץ אחריהם על דבר הגביע הנגנב מבית אדוניו יוסף. ולכן התפלאו עליו היאך חושד בהן שמעשה גניבת הגביע, ולא עשה בעצמו את הק"ו הנ"ל, אשר יורה בעליל שאין לחשוד בהן בגניבת הגביע. ולזה אמר להם אותו ממונה על בית יוסף "הרעותם אשר עשיתם", שהן אמת שע"י מה שהשבתם את הכסף שמצאתם באמתחתיכם, קיבלתם חזקת כשרות להיות זהירים שלא ליטול ממון שאינו שלכם, וכ"ש שלא לגנוב ממון מן הזולת. שאותו מעשה שעשיתם מגלה את מעלתכם, שאין אתם להוטים אחר תאוות הממון. מ"מ עתה במעשה גניבת הגביע מבית אדוני יוסף, הורע חזקת כשרותכם, כי לא אנשי אמת אתם. וא"כ המעשה האחרון של גניבת הגביע, יגלה על המעשה הקודם שאינו אלא בדרך מקרה.

עוד מבאר רבנו, כי אדרבה יש לפרוך את הק"ו הנ"ל, שלא השיבו הכסף בגלל צדקותם אלא בגלל רשעותם. כלומר, כדי להקל עליהם לבצע מעשה גניבה, באופן שלא יחשדום, צריכים לעשות מעשה המורה על הגינות ויושר בעניני ממונות. ולכן הקדימו למעשה גניבת הגביע את השבת הכסף, כדי שלא יחשידום בגניבת הגביע. ודבר שווה הוא לגנב, שע"י השבת כסף קטן, יוכל לגנוב גביע יקר הערך, עכ"ד. ולפי פירושו האחרון, בשונה מפירושו הראשון, ע"י השבת הכסף לא קנו חזקת כשרות כלל, כי לא נבע מתוך ישרות אלא אדרבה מתוך רשע.

ומכאן אנו למדים לעבוד את ה' באמת ובתמים, להשתדל להטיב עם הזולת לפי כוחו. וכל כוונותיו יהיו לשם שמים לפעול לטובת חברו, בלא שום ציפיות ממנו להשבת טובה. ועל אחת כמה וכמה, שלא יערים על חברו כאילו אוהבו ורוצה להטיבו. ולבסוף מתגלה קלונו, שלא הטיב לו אלא כדי לצבור אמון עליו בלב חברו. על מנת שבמועד מאוחר יותר, ישתמש עם האמון הזה לרמות את זולתו.

וזהו התפקיד של כל אחד ואחד מעבדי השי"ת, לקנות לו חזקת כשרות אמיתית, ולהשתדל שלא יגיע מעשה הסותר את חזקת הכשרות שלו. וגם אם נכשל האדם וחטא, לא יפול ברוחו לומר הנה הורעה חזקת כשרותי. אלא אדרבה יחזק את לבו באומרו, יצר הרע הוא שהכשילו. וכתחינת ר' אלכסנדרי בתר צלותיה "רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות. יה"ר מלפניך שתצילנו מידם, ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם.

החג הייחודי ליהודי טוניסיה

"עיד אל בנאת" - חג הבנות חל בראש חודש טבת, בעיצומם של ימי החנוכה. לא רבים מכירים - אך החג צובר תאוצה ומתחדש בארץ ישראל בשנים האחרונות.

כך למשל, בעיר סוקאל כמיס שבתוניסיה, התקבצו בבית הכנסת הבנות שהגיעו לגיל מצוות לבושות בלבן. הרב עמוס אריס זצ"ל, ששימש כרב העיירה, היה פורש את שתי ידיו מעליהן ומברך אותן בברכת "מי שברך" שתיקן במיוחד עבורן. לאחר הברכה ניגשה כל בת ובת להיכל ונישקה את הפרוכת. בדרשתו ציין הרב שלבנות יש יכולות ועוצמות לצמוח להיות מנהיגות כמו יעל, חנה, יהודית, ברוריה ואסתר. לאחר מכן היו הבנות נאספות בביתה של אחת החברות. כל אחת ניגשה לרעותה, הן אחזו ידיים וביקשו סליחה על כל הרעות שעשו אחת לשנייה, ובסוף ההתפייסות התחבקו (כמנהג יום כיפור). לאחר ההתפייסות חילקו מתנות זו לזו, והפרישו מעשר בעבור הנזקקים.

בעיר התגוררה מדאם כהן שלא היו לה ילדים. היא פתחה את ביתה לכל הבנות הרווקות לערב של שמחה והודיה כמקובל בליל "עיד אל באנת". היא נהגה להזכיר לכולן שההשתתפות במסיבה היא סגולה לשידוך טוב.

ב"עיד אל בנאת" היה נהוג שכל ארוסה קונה מתנה לחתנה לעתיד, והורי החתן היו קונים מתנות לכלה. לאחר החלפת המתנות מדליקים את נרות החנוכה וניגשים לארוחה חגיגית.

עיד אל באנת, מביא את סיפורן של נשים שהפכו גזרות לתשועות, וגילו אומץ, תושייה ומנהיגות. יהודית שבחוכמתה פתתה את שר צבאו של נבוכדנצר, והרגה אותו - מעשה שהביא את הניצחון ליהודים. לזיכרה נכתב "ספר יהודית", שהוא אחד הספרים החיצוניים של התנ"ך. על פי הספר, המעשה אירע בראש חודש טבת, "חג הבנות". יש הטוענים שהשם יהודית מזכיר את השם יהודה, כך שנוח להשוות את גבורתה לגבורתו של יהודה המכבי. עוד אחת - חנה בת מתתיהו כהן, שהתמרדה נגד גזרת "הלילה הראשון" שגזר ההגמון על בנות ישראל, ולפיה הייתה זכות הלילה הראשון לנישואים נתונה לו. במחאה על שתיקתם של אחיה היא קרעה את שמלתה בליל כלולותיה לעיני כל, וציוותה עליהם לנקום את חילול כבודה וכבוד הבנות היהודיות. המעשה התרחש בתקופת החשמונאים, ימי חנוכה שבו חל ה"עיד אל באנת".

את ה"עיד אל בנאת" חוגגים בראש חודש טבת משום שלפני מאות שנים פקדה מגפה את תוניסיה, שגרמה למותן של בנות. הבהלה שאחזה באימהות והסבתות גרמה להן להגיע לבית הכנסת, להידחף להיכל ולהתפלל לשלום בנותיהן בשעת קריאת התורה.המגפה נעצרה בראש חודש טבת.

יש גם המייחסים את זמן החג לטענה שיום בחירתה של אסתר למלכה על ידי אחשורוש חל בראש חודש טבת. יש הטוענים שבימי עזרא, כאשר החליטו אנשי ירושלים לשאת נשים יהודיות, היה זה בראש חודש טבת.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net